

ВІДГУК
на докторську дисертацію про її наукову і практичну цінність і
на реферат дисертації
Щербакової Наталії Володимирівни
на тему:
«ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕОРГАНІЗАЦІЇ
ГОСПОДАРСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук
за спеціальністю 12.00.04 «господарське право; господарсько-
процесуальне право»

Питання реорганізації юридичних осіб завжди викликали та продовжують викликати особливий інтерес як науковців у сфері корпоративного права, так і практикуючих юристів. Посилюється також увага законодавця до регламентації різних аспектів реорганізації, адже за останні кілька років, у зв'язку із прийняттям нових законодавчих актів: Закону України «Про акціонерні товариства» та Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» відбулось суттєве оновлення спеціального корпоративного законодавства, у тому числі і щодо реорганізації. Відбуваються процеси уніфікації законодавчих норм щодо реорганізації із корпоративним законодавством країн Європейського Союзу, зокрема, у контексті Директиви Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2017/1132 від 14 червня 2017 р. щодо деяких аспектів корпоративного права.

Сучасний рівень вітчизняної доктрини корпоративного права стосовно проблематики реорганізації юридичних осіб характеризується високим ступенем розробленості. Так, на сьогодні детально дослідженими та різноаспектно відображеними у працях вітчизняних вчених-корпоративістів є питання стосовно поняття та ознак реорганізації, її основних форм, договірному регулюванню реорганізаційних процесів, етапів проведення реорганізації, особливостей правонаступництва при реорганізації та багатьох інших питань.

Фахівці у досліджуваній сфері спрямовують свої зусилля на розробку правових конструкцій, які б дозволили спростити процес реорганізації у тій чи іншій її формі, зробити його більш гнучким з урахуванням позитивного досвіду регламентації вказаних питань у європейському законодавстві, що слугуватиме гарантією захисту законних прав та інтересів учасників (акціонерів), а також кредиторів реорганізованих товариств, прискорить здійснення реорганізації, а, отже, дозволить вирішити значну кількість невирішених проблем, у тому числі щодо діяльності товариств в умовах дії воєнного стану в Україні.

З урахуванням наведеного, дисертаційне дослідження відносин у сфері правового забезпечення реорганізації господарських організацій є необхідним та більш, ніж своєчасним.

Дисертація Щербакової Н. В. є комплексним науковим дослідженням, в якому вперше в національній доктрині господарського права розроблено концептуальні положення, які спрямовані на розв'язання важливої теоретичної та практичної проблеми щодо удосконалення правового забезпечення реорганізації господарських організацій, з'ясування економіко-правових передумов реорганізації господарських організацій, поглиблення наукових знань щодо форм реорганізації господарських організацій, реорганізаційних правовідносин, процедури реорганізації, форм та способів захисту прав і законних інтересів

суб'єктів реорганізаційних правовідносин, а також сформульовано пропозиції з удосконалення господарського та корпоративного законодавства.

Зміст дисертації та реферат свідчать про те, що дисертація підготовлена на достатньо високому теоретичному рівні, викладена науковим стилем, має логічно побудовану структуру, а результати, отримані авторкою, містять наукову новизну, мають своє теоретичне значення та практичне втілення, поставлена дисертанткою мета досягнута, а завдання дослідження виконані.

В основу методології цього дослідження покладена система загальнонаукових та спеціальних методів і підходів наукового пізнання правових явищ. Завдяки використаним під час дослідження діалектичному, логіко-семантичному, формально-логічному, статистичному, порівняльно-правовому методам, а також методам аналізу і синтезу, абстрагування та узагальнення, прогнозування було отримано низку висновків, які мають теоретичне та прикладне значення для вирішення наукових завдань.

Структура дисертації відповідає поставленим науковим завданням та обумовлена внутрішнім логічним зв'язком етапів дослідження та складається із вступу, 4 розділів, 12 підрозділів, 10 підпунктів, висновків, списку використаних джерел (налічує 708 найменувань) та 6 додатків.

Варто зазначити, що дисертаційне дослідження Щербакової Н. В. містить багато висновків та пропозицій, які є вагомими та затребуваними, спрямовані на розв'язання конкретних практичних задач.

Зокрема, в роботі обґрунтовано доводиться, що реорганізаційні правовідносини виникають в сфері господарювання щодо організації (в тому числі й управління) та безперервного здійснення господарської діяльності; характеризуються особливим суб'єктним складом – господарські організації, поєднанням організаційного та майнового елементів, відображенням приватних та публічних інтересів (їх збалансування), значним ступенем регулювання як з боку держави, так і з боку суб'єктів цих відносин.

Важливе теоретичне та практичне значення мають висновки дисертантки спрямовані на упорядкування реорганізаційних правовідносин під час проведення зазначеної процедури в різних формах, а саме:

- встановлення договірної природи актів, в котрих містяться умови злиття, приєднання, поділу, виділу, перетворення, та які укладаються під час проведення процедури реорганізації, а також позначення вказаних актів поняттям «реорганізаційні договори»;

- доцільність запровадження одночасного використання різних форм реорганізації в межах однієї процедури проведення реорганізації господарської організації шляхом введення таких форм-конструкцій як: «поділ шляхом придбання»; форми реорганізації господарських товариств (для АТ, ТОВ та ТДВ) – «відділення» на рівні інших форм розукрупнення – поділу та виділу;

- особливий інтерес викликає авторський висновок щодо значення процедури *due diligence* («дью ділідженс») як ефективного економіко-правового інструменту, котрий має бути складовою частиною підготовчого етапу процедури реорганізації господарських організацій, та включати реалізацію сукупності інформаційно-аналітичних заходів, спрямованих на проведення комплексного і глибокого аналізу та належної перевірки й оцінки всіх аспектів фінансово-господарської діяльності господарюючого суб'єкта (організаційних, правових,

фінансових, маркетингових, податкових, ринкових, технологічних) та економічної доцільності запланованої процедури реорганізації.

Наукову та практичну значущість мають й інші висновки та пропозиції дисертантки. Системний аналіз змісту дисертації, реферату, публікацій дисертанта надає підстави для висновку, що мета дисертаційного дослідження успішно досягнута.

В цілому робота справляє позитивне враження. Однак, як будь-яка творча праця, докторська дисертація Щербакової Н. В. не позбавлена деяких дискусійних положень чи тверджень, які потребують додаткових роз'яснень, уточнень чи обґрунтувань, зокрема:

1. Досліджуючи поняття, правову природу та систему реорганізаційних юридичних фактів, авторка більшою мірою приділяє увагу реорганізаційним договорам та іншим юридичним фактам. При цьому, поза увагою дисертантки залишаються питання щодо значення, переліку та особливостей односторонніх правочинів як юридичних фактів у процедурі реорганізації господарських товариств, що, вважаємо, є досить актуальним у дослідженні процедури реорганізації;

2. У науковій роботі пропонується поєднання різних форм реорганізації (подвійна/складана реорганізація) та на реалізацію вказаного теоретичного положення авторкою розроблений проєкт ЗУ «Про реорганізацію господарських організацій», у статті 4 якого, власне, йдеться про такі форми реорганізації.

Одночасно, у вказаній статті вказується на те, що до процедури реорганізації, яка поєднує різні форми реорганізації, повинні застосовуватися правила, реорганізації, що регулюють відповідні форми. Видається, що такого законодавчого регулювання буде недостатньо, а тому варто було б розробити більш детальні норми щодо подвійної/складаної реорганізації, що посилює б практичну цінність роботи.

Зазначені зауваження до положень дисертації та реферату не впливають на позитивну оцінку роботи в цілому, натомість спрямовані на стимулювання дисертантки до подальших поглиблених наукових досліджень в окресленій сфері наукових інтересів, також вони можуть бути предметом наукових дискусій вчених-юристів та практичних працівників.

На підставі вищезазначеного, можна зробити висновок, що дисертаційна робота «Правове забезпечення реорганізації господарських організацій» виконана на належному теоретичному рівні, має високу наукову і практичну цінність та відповідає усім чинним вимогам МОН України до підготовки докторських дисертацій, а її авторка – **Щербакова Наталія Володимирівна** заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю **12.00.04 – «господарське право; господарсько-процесуальне право»**.

**головний науковий співробітник
Лабораторії проблем корпоративного права
імені академіка Володимира Луця
НДІ приватного права і підприємництва
імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України,
доктор юридичних наук, професор**

Ольга ЗОЗУЛЯК

